

ПРОСВІТНИЦЬКЕ ПАРТНЕРСТВО В УТВЕРДЖЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Наукова доповідь на методологічному семінарі «Стратегічні орієнтири та інноваційні практики утвердження української національної ідентичності в умовах воєнного стану», 3 квітня 2025 р.

<https://doi.org/10.37472/v.naes.2025.7117>

ВОВК

Мирослава Петрівна

*доктор педагогічних наук,
професор, член-кореспондент
НАПН України, завідувач
відділу змісту і технологій
педагогічної освіти
Інституту педагогічної
освіти і освіти дорослих
імені Івана Зязюна
Національної академії
педагогічних наук України,
м. Київ, Україна*

Анотація. У доповіді заактуалізовано проблему просвітницького партнерства закладів освіти, наукових установ, громадських інституцій в умовах російської війни, що спрямовується на збереження культурної, освітньої спадщини, активну просвітницьку діяльність серед учнівської, студентської молоді, майбутніх учителів задля популяризації цінного досвіду діячів освіти, науки, культури, дисемінації кращих культурно-мистецьких, українознавчих та інших практик. Висвітлено досвід просвітницького партнерства відділу змісту і технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України упродовж 2022 — початку 2025 р., що реалізується у таких завданнях: започаткування циклу просвітницьких вебінарів «Цвіт української педагогіки: минуле і сучасне»; вшанування пам'яті Тараса Шевченка у межах проведення круглого столу «Громадянсько-патріотичні ідеї Тараса Шевченка в соціокультурному просторі України»; проведення вебінару «Рідномовна і багатомовна освіта у контексті сталого розвитку суспільства» до Міжнародного дня рідної мови ЮНЕСКО; організація круглого столу «Українського цвіту по всьому світу» у співпраці з українською діаспорою. Доведено, що педагогічне партнерство сприяє реалізації спільних ініціатив, спрямованих на реалізацію стратегії національної ідентичності, оновлення змісту освіти з урахуванням націєтворчих пріоритетів, опертя на культурно-історичний, мистецький, історико-педагогічний досвід, є вагомим чинником утвердження цінностей культури, педагогіки, освіти, науки в українському освітньо-науковому просторі.

Ключові слова: просвітницьке партнерство; відділ змісту і технологій педагогічної освіти; Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України; національна ідентичність; націєтворчі пріоритети; соціокультурна місія вчителя; воєнні реалії.

У сучасному контексті трансформації українського суспільства постали виклики утвердження національної ідентичності саме в освітній сфері, що зумовлено необхідністю ретрансляції національно-культурного досвіду серед молоді, дорослих, різних категорій громадян, у яких мають бути розвинені українськомовна, громадянська, загальнокультурна компетентності. Формування означених якостей уможливує посилення національної стійкості, громадянської активності, мовної і культурної ідентичності, гідності учнівської і студентської молоді — активного суб'єкта розвитку Української держави в умовах протистояння військовій, ідеологічній агресії росії.

У дискурсі окреслених викликів особливу соціокультурну місію виконує вчитель, який є ретранслятором традицій національної

культури, професійних знань, цінностей мови, літератури, фольклору, історії в освітній практиці, власним життєвим і професійним прикладом формує учня як українськомовну особистість, наділену громадянською позицією, високим рівнем національної ідентичності й української самосвідомості, зберігає й розвиває ідентифікаційну приналежність молоді до свого народу і держави, виховує в них відданість своєму народові, непримиримість до морального й фізичного насилля над людиною. Саме такі учителі формують національно свідому, культурно обізнану, громадянсько активну молодь, яка має розбудувати Україну у повоєнний час на державному, регіональному та локальному рівнях.

АКТУАЛІТЕТИ

В умовах глобалізації... актуалізуються завдання зміцнення внутрішньонаціональних, громадянських зв'язків, патріотичного єднання нації, народу, а також, вироблення відповідних поглядів у дитини.
(Василь Кремень, Президент НАПН України)

- виклики утвердження національної ідентичності в освітній сфері
- спрямованість на розвиток українськомовної, громадянської, загальнокультурної та інших компетенцій
- необхідність ретрансляції національно-культурного досвіду серед молоді, дорослих, різних категорій громадян
- посилення національної стійкості, громадянської активності, мовної і культурної ідентичності, гідності наспівмереж учнівської і студентської молоді – активного суб'єкта розвитку Української держави в умовах протистояння військовій, ідеологічній агресії росії

В умовах російської війни проти України актуалізується проблема партнерства закладів освіти, наукових установ, громадських інституцій, що має спрямовуватися на збереження культурної, освітньої спадщини, активну просвітницьку діяльність серед учнівської, студентської молоді, майбутніх учителів задля популяризації цінного досвіду діячів освіти, науки, культури, дисемінації кращих культурно-мистецьких, українознавчих та інших практик.

Є необхідність інтенсифікації /оновлення національно-культурного компоненту у змісті підготовки майбутніх учителів, зважаючи на той факт, що в освітніх програмах підготовки вчителя представлено історико-педагогічний досвід, на вивчення філологічних, культурологічних, гуманітарних дисциплін відведено в середньому 20-40 кредитів від загальної кількості кредитів, що унеможливорює аксіологічно спрямовану ретрансляцію національно-культурних надбань у базовій середній і профільній школі.

У сучасному науковому дискурсі проблема освітнього, педагогічного партнерства в умовах війни розглядається науковцями, освітянами як вагомий чинник якісних змін в освіті, як стратегічний пріоритет реагування на виклики війни тощо.

З-поміж найбільш актуальних праць заслуговують на дослідницьку увагу праці В. Кременя (Кремень, 2022), Н. Ничкало (Ничкало, та ін., 2022), Л. Лук'янової (Лук'янова, та ін., 2023), О. Топузова (Топузов, 2021), О. Міхна (Міхно, 2022), О. Семеног (Семеног, & Вовк, 2022) та ін.

Науковий дискурс

- обґрунтовано стратегічні цілі партнерства в умовах війни
- визначено роль освітнього партнерства між закладами освіти, науковими інституціями
- актуалізовано проблему партнерства у сфері педагогічної освіти з метою популяризації кращих освітніх практик, взаємообміну інноваціями
- порнушено проблему підвищення якості підготовки майбутніх педагогів, удосконалення освітніх програм підготовки майбутніх учителів на засадах партнерства

На наше переконання, особливу роль у контексті націєутверджуючого вектору розвитку освіти і культури України в умовах війни відіграє просвітницьке партнерство, адже зростає необхідність примноження унікальних мистецьких, педагогічних, українознавчих надбань знакових для культурного, просвітницького поступу особистостей. Їхня спадщина, ідеї, спродуковані у певний історичний період, інновації є методологічним підґрунтям у реалізації стратегії національної ідентичності як ідеологічного імперативу української державності. У взаємодії освітян, науковців, музейних працівників, літературознавців просвітницьке партнерство спрямоване на інтеграцію української педагогічної, культурної, мистецької спадщини у формальну і неформальну освіту.

У період з 2022 – початку 2025 р. **відділ змісту і технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України** визначив просвітницьке партнерство одним із стратегічних напрямів своєї діяльності, що реалізується у таких завданнях:

- започаткування циклу просвітницьких вебінарів «Цвіт української педагогіки: минуле і сучасне»;
- вшанування пам'яті Тараса Шевченка у межах проведення круглого столу «Громадянсько-патріотичні ідеї Тараса Шевченка в соціокультурному просторі України»;
- проведення вебінару «Рідномовна і багатомовна освіта у контексті сталого розвитку суспільства» до Міжнародного дня рідної мови ЮНЕСКО;
- організація круглого столу «Українського

цвіту по всьому світу» у співпраці з українською діаспорою.

Із натхненної ініціативи відділу змісту і технологій педагогічної освіти, зокрема доктора педагогічних наук *Наталії Олександрівни Філіпчук*, цикл просвітницьких вебінарів «Цвіт української педагогіки: минуле і сучасне» проводиться у співпраці з Кафедрою ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття», Інститутом літератури імені Тараса Шевченка НАН України, Всеукраїнським товариством «Просвіта» імені Тараса Шевченка, Державною педагогічною бібліотекою імені В. Сухомлинського, Педагогічним музеєм України, іншими музейними установами та ін. Мета проведення полягає у висвітленні багатогранності та унікальності української педагогічної, культурної спадщини, популяризації досягнень видатних українських діячів культури, мистецтва, освіти та науки. Упродовж 2023-2024 рр. було організовано 13 лекцій, учасниками стали більше 2 тис. осіб — викладачі, студенти, магістранти, аспіранти, учні, вчителі закладів України, зокрема на деокупованих територіях, представники релокованих закладів освіти (IPOOD hab, 2024).

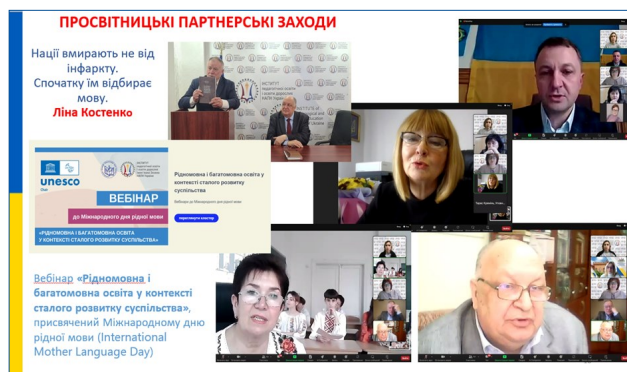
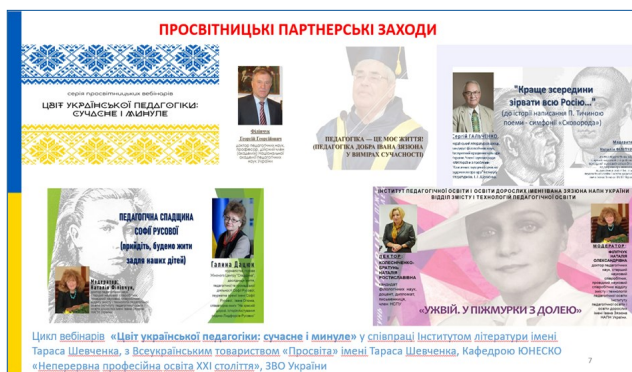
Запрошені лектори розкривали унікальність спадщини педагогів, митців, які власним професійним життям, цінностями викристалізували націєтворче підґрунтя української освіти, культури, науки. Так, академік НАПН України *Ольга Василівна Сухомлинська* розкрила унікальність художньо-образного світу Василя Сухомлинського, академіки НАПН України *Нелля Григорівна Ничкало* й *Георгій Георгійович Філіпчук* — професійні й життєві імперативи Івана Андрійовича Зязюна, академік НАПН України *Микола Григорович Жулинський* — ідеали соборності у творчості Івана Драча, директор Педагогічного музею України *Олександр Петрович Міхно* у діалозі з *Дмитром Вікторовичем Більком*, культурологом, нині військовослужбовцем ЗСУ, — педагогічну візію Олекси Тихого.

З 2014 р. відділ змісту і технологій педагогіч-

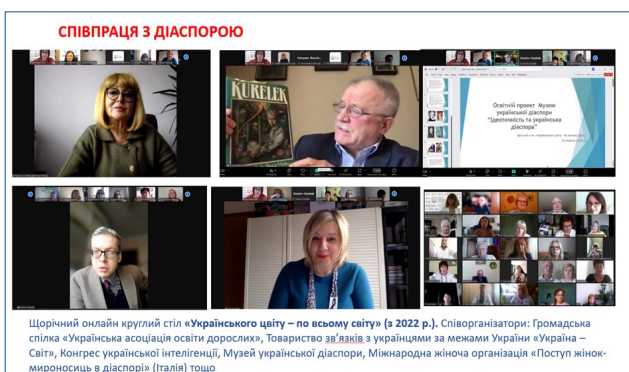

ної освіти щорічно проводить круглий стіл «Громадянсько-патріотичні ідеї Т.Г. Шевченка в соціокультурному та освітньому вимірі» у партнерстві з відділом культурно-освітньої роботи Національного заповідника «Києво-Печерська лавра», Національним музеєм Тараса Шевченка, Літературним меморіальним будинком-музеєм Тараса Шевченка у Києві, Всеукраїнським товариством «Просвіта» імені Тараса Шевченка, Київським відділенням МАН та ін.) (Грищенко, 2025).

З 2017 р. щорічно відділ змісту і технологій педагогічної освіти організовує проведення вебінару «Рідномовна і багатомовна освіта у контексті сталого розвитку суспільства», присвяченого Міжнародному дню рідної мови. Традиційно партнерами заходу виступають Кафедра ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття», Інститут української мови НАН України, Інститут літератури імені Тараса Шевченка, Секретаріат Уповноваженого із захисту української мови, ГО «Українська асоціація дорослих». Захід підтримують заклади освіти, наукові установи. Щорічно долучається до вебінару понад 200 осіб (Вовк, 2024a). Місією заходу є утвердження україномовного вектору мовної політики в Україні у контексті воєнних викликів, реалізація націєзберігаючої стратегії розвитку української мови. Адже переконані, що європейська інтеграція має відбуватися насамперед через утвердження національної ідеї, цінностей української мови і культури.

Важливу ініціативою науковців Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна на чолі з директоркою, академіком *Ларисою Борисівною Лук'яною* стало проведення з 2022 р. щорічного онлайн круглого столу «Українського цвіту по всьому світу» у співпраці з українською діаспорою у Канаді, Туреччині, Чехії, Італії... В умовах воєнних реалій культуротворча, націєзберігаюча функція діалогу українців України і зарубіжжя полягає у збагаченні ціннісного потенціалу культури, освіти, мови, науки, історії. Співорганізаторами заходу є Товариство зв'язків з українцями за межами України «Україна — Світ», Конгрес української інтелігенції, Музей української діаспори, Міжнародна жіноча організація «Поступ жінок-мироносиць в діаспорі» (Італія) тощо (Вовк, 2024b).

На основі цінних практик проведення знакових заходів як результат дієвого просвітницького партнерства в умовах війни відділом змісту і технологій педагогічної освіти було ініційовано створення у структурі Освітнього хабу Інституту Цифрового кластеру заходів (розробник — голова Ради молодих учених *Кирил Васильович Котун*). Контент кластеру можна використовувати з метою оновлення / актуалізації національно-культурного компоненту у процесі викладання дисциплін культурологічного, педагогічного, філологічного спрямування у підготовці майбутніх учителів. Відеоматеріали кластеру слугують цінним джерелом сучасної філологічної думки,

історико-педагогічних, мистецьких студій для викладачів, учителів (IPOOD hab, n.d.).

Результати просвітницького партнерства відділу змісту і технологій педагогічної освіти представлені у публікаціях, на сайтах НАПН України, Інституту, закладів освіти, музейних і наукових інституцій (за останні 3 роки — більше 100 дописів).

Переконані, що реалізація спільних ініціатив, спрямованих на реалізацію стратегії національної ідентичності, оновлення змісту освіти з урахуванням націєтворчих пріоритетів, опертя на культурно-історичний, мистецький, історико-педагогічний досвід, є вагомим чинником утвердження цінностей культури, педагогіки, освіти, науки в українському освітньо-науковому просторі.

Цінні практики просвітницького партнерства доцільно розвивати у напрямі: збагачення змісту освіти на основі культурно-мистецького, історико-педагогічного, персоніологічного досвіду українських діячів; розроблення українознавчого міждисциплінарного контенту для обов'язкових і варіативних дисциплін у підготовці майбутніх фахівців; розроблення рекомендацій для актуалізації / оновлення національно-культурного компоненту змісту підготовки майбутніх педагогів у закладах вищої педагогічної освіти; підтримка діалогічної взаємодії діячів культури, освіти, науки в Україні і поза її межами з метою протидії російським ідеологемам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Вовк, М.П. (2024a). Націєтворчі засади україномовної освіти (про результати проведення щорічного вебінару «Рідномовна і багатомовна освіта у контексті сталого розвитку» до Міжнародного дня рідної мови 2024). *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 6(1), 1-7. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2024.6102>
- Вовк, М.П. (2024b). «Українського цвіту — по всьому світу: погляд з України» у межах XVI Міжнародної виставки «Інноватика в сучасній освіті» (23 жовтня 2024 р.). <https://ipood.com.ua/novini/ukranskogovsvtu-po-vsomu-svtu-poglyad-z-ukrani/>
- Грищенко, Ю. (2025). *Націєтворче слово Тараса Шевченка: вшанування пам'яті митця – 2025*. <https://ipood.com.ua/novini/nactvorche-slovo-tarasa-shevchenka-vshanuvannya-pamyat-mitsya--2025/>
- Кремень, В.Г. (2022). Педагогічна наука для розбудови нової країни. За результатами виступу на Міжнародній серпневій педагогічній науково-практичній конференції «Освіта, освітяни — незламні у війні», 18 серпня 2022 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 4(2), 1-6. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4201>
- Лук'янова, Л.Б., Лянной, Ю.О., Семенов, О.М., & Вовк, М.П. (2023). Педагогічне партнерство як чинник якісної практичної підготовки майбутніх

- педагогів в умовах воєнних реалій: досвід взаємодії Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України та Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 5(2), 1-15. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5206>
- Міхно, О.П. (2022). Інформаційний фронт: діяльність педагогічного музею України в умовах воєнного стану. Виступ на онлайн-конференції німецькомовних шкільних музеїв Німеччини, Австрії та Швейцарії. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 4(1). <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/243>
- Ничкало, Н.Г., & Гордієнко, В.П. (2022). Наукова діяльність у добу війни: за камертоном серця і любові до Батьківщини. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 4(1). <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4123>
- Семенов, О.М., & Вовк, М.П. (2022). Педагогічне партнерство в умовах воєнних реалій: Досвід взаємодії Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України і Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 4(2), 1-14. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4214>
- Топузов, О.М. (2021). *Освітнє партнерство в системі загальної середньої освіти: теорія і методологія*: монографія. Київ: Педагогічна думка. <https://doi.org/10.32405/978-966-603-2-2021-160>
- IPOOD hab. (n.d.). *Освітній хаб Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України*. <https://ipoodhab.com/>
- IPOOD hab. (2024). *Цвіт української педагогіки: минуле і сучасне. Серія просвітницьких вебінарів та онлайн гостьових лекцій*. <https://ipoodhab.com/digital-cluster/diversity-of-ukrainian-pedagogy>

EDUCATIONAL PARTNERSHIP IN CONSOLIDATING UKRAINIAN IDENTITY DURING THE WAR

Scientific report at the methodological seminar "Strategic Guidelines and Innovative Practices for Asserting Ukrainian National Identity under Martial Law" on April 3, 2025

Myroslava Vovk

DSc in Education, Professor, Corresponding Member of NAES of Ukraine, Head of the Department of Content and Technologies of Teacher Education, Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical and Adult Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. *The report highlights the urgent issue of educational partnership among educational institutions, scientific establishments, and public organisations during russia's war against Ukraine. This partnership must be directed towards preserving cultural and educational heritage and fostering active educational outreach among pupils, students, and future teachers to promote the valuable experiences of figures in education, science, and culture, as well as disseminating best cultural, artistic, and Ukrainian studies practices.*

The report presents the experience of the Department of Content and Technologies of Pedagogical Education at the Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical and Adult Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine during 2022 – early 2025. The activities have been realised through initiatives such as: launching the series of educational webinars "The Blossom of Ukrainian Pedagogy: Past and Present"; commemorating Taras Shevchenko within the framework of the round table "Civic and Patriotic Ideas of Taras Shevchenko in Ukraine's Sociocultural Space"; holding the webinar "Native and Multilingual Education in the Context of Sustainable Societal Development" to mark UNESCO's International Mother Language Day; and organising the round table "Ukrainian Blossom All Over the World" in cooperation with the Ukrainian diaspora.

It is demonstrated that pedagogical partnership promotes the implementation of joint initiatives aimed at realising the national identity strategy, updating educational content based on nation-building priorities, and drawing on cultural-historical, artistic, and historical-pedagogical heritage. Such partnership stands as a significant factor in strengthening the values of culture, pedagogy, education, and science within the Ukrainian educational and scientific space.

Keywords: *educational partnership; Department of Content and Technologies of Teacher Education; Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical and Adult Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine; national identity; nation-building priorities; teacher's sociocultural mission; wartime realities.*

Дата публікації: 5 травня 2025 р.